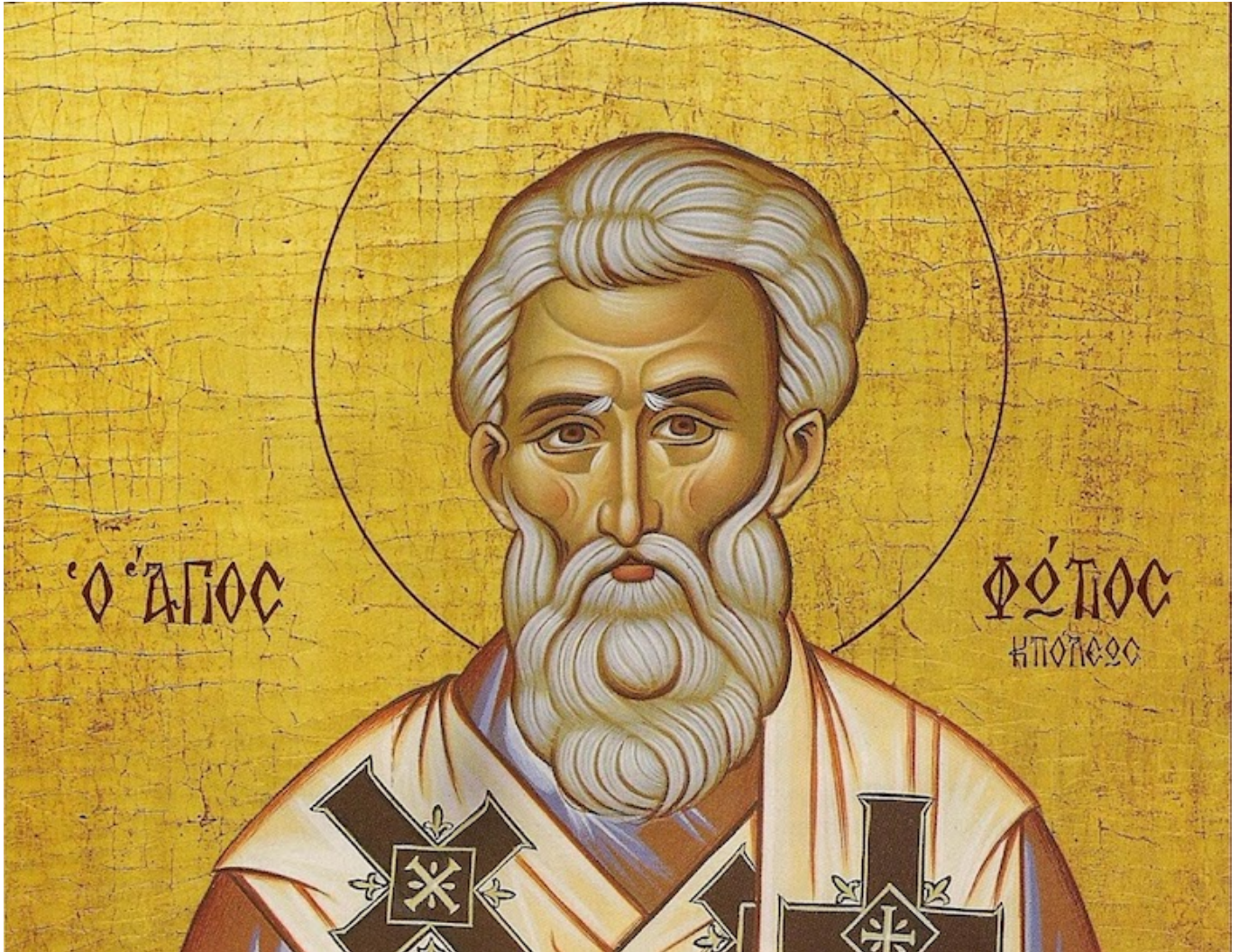

Άγιος Φώτιος ο Μέγας Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

/ [Ορθόδοξες Προβολές](#)

Στις 6 Φεβρουαρίου η εκκλησία μας τιμά τη μνήμη του Μέγα Φωτίου Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Μέγας Φώτιος έζησε κατά τους χρόνους που βασίλευσαν οι αυτοκράτορες Μιχαήλ (842 – 867 μ.Χ.), υιός του Θεοφίλου, Βασίλειος Α΄ ο Μακεδών (867 – 886 μ.Χ.) και ο Λέων ΣΤ΄ ο Σοφός (886 – 912 μ.Χ.), υιός του Βασιλείου. Γεννήθηκε το 810 μ.Χ. (κατά άλλους το 820 μ.Χ.) στην Κωνσταντινούπολη από ευσεβή και επιφανή οικογένεια, που αγωνίσθηκε για την τιμή και προσκύνηση των ιερών εικόνων. Οι γονείς ήταν ο Άγιος Σέργιος και Ειρήνη και καταδιώχθηκαν επί του εικονομάχου αυτοκράτορα Θεοφίλου (829 – 842 μ.Χ.). Ο Άγιος Σέργιος ήταν αδελφός του Πατριάρχου Ταρασίου (784 – 806 μ.Χ.) και περιπομπεύθηκε δέσμιος

από το λαιμό ανά τις οδούς της Κωνσταντινουπόλεως, στερήθηκε την περιουσία του και εξορίσθηκε μετά της συζύγου του και των παιδιών του σε τόπο άνυδρο, όπου από τις ταλαιπωρίες πέθανε ως Ομολογητής.

Ο ιερός Φώτιος διέπρεψε πρώτα στα ανώτατα πολιτικά αξιώματα. Όταν με εντολή του αυτοκράτορα απομακρύνθηκε βιαίως από τον πατριαρχικό θρόνο ο Πατριάρχης Ιγνάτιος, ανήλθε σε αυτόν, το έτος 858 μ.Χ., ο ιερός Φώτιος, ο οποίος διακρινόταν για την αγιότητα του βίου του και την τεράστια μόρφωσή του. Η χειροτονία του εις Επίσκοπο έγινε την ημέρα των Χριστουγέννων του έτους 858 μ.Χ. υπό των Επισκόπων Συρακουσών Γρηγορίου του Ασβεστά, Γορτύνης Βασιλείου και Απαμείας Ευλαμπίου. Προηγούμενως βέβαια εκάρη μοναχός και ακολούθως έλαβε κατά τάξη τους βαθμούς της ιεροσύνης.

Ο ιερός Φώτιος με συνοδικά γράμματα ανακοίνωσε, κατά τα καθιερωμένα, τα της εκλογής του στους Πατριάρχες της Ανατολής και τόνισε την αποκατάσταση της ειρήνης στην Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης. Αλλά πριν ακόμα προλάβει να την παγιώσει επήλθε ρήξη μεταξύ των ακραίων πολιτικών και των οπαδών του Πατριάρχη Ιγνατίου, των «Ιγνατιανών». Οι «Ιγνατιανοί» συγκεντρώθηκαν στο ναό της Αγίας Ειρήνης, αφόρισαν τον ιερό Φώτιο και ανακήρυξαν Πατριάρχη τον Ιγνάτιο. Ο Άγιος Φώτιος συγκάλεσε Σύνοδο στο ναό των Αγίων Αποστόλων για την αντιμετώπιση του ανακύψαντος ζητήματος. Η Σύνοδος καταδίκασε ως αντικανονικές τις ενέργειες των «Ιγνατιανών» και τόνισε ότι ο Ιγνάτιος, αφού παραιτήθηκε από τον θρόνο, δεν ήταν πλέον Πατριάρχης και ότι εάν διεκδικούσε και πάλι την επιστροφή του στον πατριαρχικό θρόνο, τότε αυτόματα θα υφίστατο την ποινή της καθαιρέσεως και του αφορισμού.

Ο μεγάλος αυτός πατέρας της Εκκλησίας ιερούργησε, ως άλλος Απόστολος Παύλος, το Ευαγγέλιο. Αγωνίσθηκε για την αναζωπύρωση της ιεραποστολικής συνειδήσεως, που περιφρουρεί την πνευματική ανεξαρτησία και αυτονομία των ορθοδόξων λαών από εισαγωγές εθίμων ξένων προς την ιδιοσυγκρασία τους, με σκοπό την αλλοίωση της ταυτότητος και της πνευματικής τους ζωής. Διότι γνώριζε ότι ο μέγιστος εχθρός ενός λαού είναι η απώλεια της αυτοσυνειδησίας του, η φθορά της πολιτισμικής του ιδιοπροσωπίας και η αλλοίωση του ήθους του. Ο ιερός Φώτιος γνώριζε την ιεραποστολική δραστηριότητα του ιερού Χρυσοστόμου, αφού αναφέρεται πολλές φορές στο έργο αυτό και μάλιστα επηρεάστηκε από αυτή στο θέμα της χρήσεως των επιτόπιων γλωσσών και των μοναχών ως ιεραποστόλων. Επί ημερών του εκχριστιανίσθηκε το έθνος των Βουλγάρων, το οποίο μυσταγώγησε προς την αμώμητη πίστη του Χριστού και το αναγέννησε με το λουτρό του θείου Βαπτίσματος.

Ο ιερός Φώτιος διεξήγαγε μεγάλους και επιτυχείς αγώνες υπέρ της Ορθοδόξου

πίστεως εναντίων των Μανιχαίων, των Εικονομάχων και άλλων αιρετικών και επανέφερε στους κόλπους της Καθολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας πολλούς από αυτούς.

«Ἄπαντα μὲν τὰ ἀνθρώπινα συγκαταρρεῖ τῷ χρόνῳ καὶ ἀφανίζεται. Ἀρετὴ δέ.... καὶ χρόνου καὶ παθῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου περιγίνεται. Εἰ δὲ ἀκριβέστερον ἴδοις, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ θανάτῳ μᾶλλον ἀναζή καὶ θάλλει καὶ τὸ οἰκεῖον κλέος καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ἐναποσβεσθέντος αὐτοῖς τοῦ φθόνου, λαμπρότερον τὲ καὶ θαυμασιώτερον ἀναδείκνυται».

Ο λόγος αυτός, απόσταγμα της βαθιάς πίστεως και της κατά Θεόν σοφίας του Ισαποστόλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως του Ομολογητού, «μυρίαις ἀρεταῖς ἐξανθήσαντος καὶ πάσῃ γνώσει διαλάμπαντος», πληρέστατα εφαρμόζεται σε αὐτόν τον ειπόντα, τον οποίο η αδιάφθορη συνείδηση της Εκκλησίας και του Γένους, ομολόγησαν αὐτόν Ἅγιο και Ισαπόστολο «τοῖς οὐρανίοις ἀδύτοις ἀγκατοικιζόμενον», ως «ἀοίδιμον μὲν τοῖς διωγμοῖς, δεδοξασμένον δὲ τοῖς θανάτοις».

Το θεολογικό του ἔργο δικαίωνε τους αγώνες της Εκκλησίας, βεβαίωνε την Ορθόδοξη πίστη και ενέπνεε την Εκκλησιαστική συνείδηση για την συνεχή εγρήγορση του ὅλου εκκλησιαστικού Σώματος. Ὑπὸ την ἔννοια αὐτή η εκκλησιαστική συνείδηση διέκρινε στο πρόσωπό του τον υπέρμαχο της Ορθοδόξου πίστεως και τον εκφραστή του αυθεντικού φρονήματος της Εκκλησίας. Σε οιοδήποτε στάδιο του βίου και αν παρακολουθήσουμε τον ιερό Φώτιο, είτε στην βιβλιοθήκη, επιδιδόμενο σε μελέτες, είτε ως καθηγητή της φιλοσοφίας στο πρώτο Πανεπιστήμιο της Μεσαιωνικής Ευρώπης της Μαγναύρας σε μια εποχή που η Δύση ήταν ἀκόμη βυθισμένη στο τέλμα των σκοτεινῶν αἰώνων, είτε υπουργοῦντα σε αξιώματα μεγάλα και περιφανή της Πολιτείας, είτε κοσμούντα τον αγιότατο Πατριαρχικό θρόνο της Κωνσταντινουπολίτιδος Εκκλησίας, είτε εξασκούμενο στην ελεημοσύνη και τη φιλανθρωπία, είτε υφιστάμενο την παραγνώριση των ἀνθρώπων και τις σκληρές στερήσεις δύο εξοριῶν, παντού ἀναγνωρίζουμε τον μαχόμενο υπὲρ της ἀληθοῦς Ορθοδόξου πίστεως, της «ἀποστολικῆς τὲ καὶ πατρικῆς παραδόσεως» και «τῆς προγονικῆς εὐσεβείας», η οποία ἀποτελεῖ και το περιεχόμενο της πατερικῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Γι' αὐτό και ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Βασίλειος καταθέτοντας τη συνείδηση της Εκκλησίας περί της πρώιμης αἰγιοποιήσεως του μεγάλου Ιεράρχου, γράφει:

«Φώτιος γὰρ ἦν ὁ μακάριος, ὁ φωτὸς ἀκτίσι φερωνύμος τοῦ ὀνόματος πλήθει διδασκαλιῶν καταλάμπας τὰ πέρατα, ὁ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων ἀφιερωθεὶς τῷ Χριστῷ, ὡς ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος δημεύσει καὶ ἐξορία, τούτοις δὴ τοῖς ἀθλητικοῖς ἐκ προοιμίου ἀγῶσι συγκοινωνήσας τῷ γεννήτορι, οὐ καὶ ἡ ζωὴ

θαυμαστή καὶ τὸ τέλος ἐπέραστον, ὑπὸ Θεοῦ τοῖς θαύμασι μαρτυρουμένη».

Ἡ ζωντανή Ορθόδοξη πίστη, κατὰ τον ιερό Πατέρα, ἡ πίστη τῆς ἀληθείας, εἶναι ἡ ἀρχή τῆς Χριστιανικῆς μας υποστάσεως καὶ ἐπιβάλλει τὴν συνεχὴ προσπάθεια γιὰ τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς», γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς «καινῆς κτίσεως», που ἐπιτυγχάνεται με τὴ δυναμικὴ γεφύρωση, σύνδεση καὶ ἀλληλοπεριχώρηση τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπινου στοιχείου. Ὁ Χριστὸς ἐνώνει στο πρόσωπό Του τὴ θεία με τὴν ἀνθρώπινη φύση. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα ἔχουν ἐν Χριστῷ ἓνα κοινὸ τρόπο υπάρξεως καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι ἡ ἐνότητα, ἡ ἀλληλοπεριχώρηση τῶν προσώπων, ἡ κοινωνία τῆς ἀγάπης. Ἡ ἐνωση τῆς θείας με τὴν ἀνθρώπινη φύση στο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι μία ἀφηρημένη ἀρχή. Φανερώνεται σὲ ἐμᾶς, ὅπως φανερώνεται πάντοτε ἡ φύση: μόνο ὡς τρόπος υπάρξεως, δηλαδή ὡς δυνατότητα ζωῆς. Εἶναι ἡ δυνατότητα νὰ ζήσουμε, νὰ πληρωθεῖ ἡ ἀπύθμενη δίψα γιὰ ζωὴ που βασανίζει τὴν ὑπαρξή μας, νὰ ζήσουμε ὅλες τὶς δυνατότητες τῆς ζωῆς νικώντας τὴν ἀναπηρία καὶ τὸν θάνατο τῆς τεμαχισμένης υπάρξεως. Ἀρκεῖ νὰ ἀποδεχθεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀμαρτία καὶ ἀποτυχία του καὶ νὰ ζήσει τὴν κένωση τοῦ Χριστοῦ, τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀληθινὴ Χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἡ γέφυρα που συνδέει τὸν οὐρανὸ με τὴν γῆ, ἡ συνεχὴς πηδاليούχηση τοῦ πορθμείου ἐκείνου, τὸ ὁποῖο, ὅπως λέγει ὁ ιερός Φῶτιος, ἐρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ «διαπορθμεύει ἡμῖν τὴν ἐκεῖθεν ἀγαθοειδὴ καὶ θεῖαν εὐμένειαν» καὶ Χάρη. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀληθινὸ ἥθος τῆς Ορθοδοξίας: ἡ ἀναγέννηση, ἐνωση, μετοχή καὶ κοινωνία με τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ Ορθόδοξο, λοιπόν, ἥθος, που εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ προσώπου με τὸν Θεὸ Πατέρα ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὁ ἀγιασμός τοῦ ὅλου ἀνθρώπου στὴν οδὸ τῆς θεώσεως ἀρχίζει νὰ ὑπάρχει μόνο ὅταν ἔχουμε ὡς προϋπόθεση τὴν ὀρθὴ πίστη, τὴν ὀρθοδοξία. Γι' αὐτὸ οὐδέποτε ὁ Ἅγιος ἀνέχθηκε ὁποιαδήποτε παρασιώπηση ἢ παραφθορὰ τῆς ἀλήθειας.

Γράφει χαρακτηριστικά ο ιερός Φώτιος προς τον Πάπα Νικόλαο: «τὰ οἰκουμενικαῖς καὶ κοιναῖς τυπωθέντα ψήφοις πάσι προσήκει φυλάττεσθαι». Διότι, διὰ της επιμελούς φυλάξεως της διδασκαλίας των Οικουμενικῶν Συνόδων, «πᾶσα καινοτομία καὶ αἵρεσις ἀπελαύνεται, τὸ δὲ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀκήρατον καὶ ἀρχαιοπαράδοτον φρόνημα ταῖς εὐσεβούντων ψυχαῖς εἰς ἀδίστακτον σεβασμιότητα καθιδρύνεται». Ἔτσι ἡ μία γενεά, μετὰ φόβου Θεοῦ, παραδίδει στην επερχόμενη τα της πίστεως πολύτιμα κεφάλαια που ἔλαβε, με πλήρη συναίσθηση ὅτι καὶ ἡ επερχόμενη θα διατηρήσει αλώβητη την πίστη. Σε μία ομιλία του ὁ Ἅγιος εξαίρει τὴ σπουδαιότητα της συνεχιζόμενης ανελλιπῶς διαδοχῆς:

«Πρὸ τῆς ἑβδόμης Συνόδου, ἔσχε πρὸ ταύτης ἡ Πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι. Ἡ Δευτέρα τὴν Πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ Τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, ναὶ δὴ καὶ Τετάρτην ταυταῖς ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβούσαι διδάσκαλοι».

Ἡ ἀπαρίθμηση ἐδῶ των Συνόδων δεν εἶναι συμπτωματική. Για τὸν Ἅγιο, τὸν της ἀπλανοῦς γνώσεως κανόνα, τὸ παρελθόν, ἡ παράδοση, τὰ γενόμενα στο ἅγιο Σῶμα της Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ δεν αποτελοῦν ἀπλὰ ἱστορικά γεγονότα. Μάλλον αποτελοῦν ὑπόδειγμα, τύπο για τὸ μέλλον τοῦ Κυριακοῦ Σώματος. Γι' αὐτό καὶ δεν ἐπιμένει μόνο στην ἱστορική παράδοση ἢ μετάδοση, οὔτε μόνο για τὸν κληρονομικὸ χαρακτήρα της διδασκαλίας, ἀλλὰ προ παντός για τὴν πληρότητα της ἀλήθειας, για τὴν ταυτότητα καὶ τὴν συνέχεια της καθολικῆς ἐμπειρίας της Εκκλησίας, για τὴ ζωή της μέσα στη χάρη, για τὸ παρόν μέσα στο ὁποῖο κατοικεῖ ἤδη τὸ μέλλον, για τὸ μυστήριό της πίστεως.

Ἡ ἐνότητα, ἡ ἀγιότητα καὶ ἡ καθολικότητα της Εκκλησίας συμπληρῶνται καὶ καταξιώνονται με τὴν ἀποστολικότητά της. Στην ἀρχιερατικὴ προσευχή τοῦ Ἰησοῦ ὁ ἀγιασμός καὶ ἡ καθολικὴ ἐνότητα της Εκκλησίας συνδέονται ἄμεσα με τὴν ἀποστολικότητα: «ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι Σὺ μὲ ἀπέστειλας». Ἔτσι ἡ ἀποστολικότητα γίνεται ὀντολογικὸ γνῶρισμα της Εκκλησίας, που ἐκφράζει καὶ τὰ ἄλλα γνωρίσματά της. Ἡ Εκκλησία εἶναι ἀποστολική, γιατί συνεχίζει τὴν ἀποστολή τοῦ Χριστοῦ καὶ των Ἀποστόλων Του μέσα στον κόσμο. Ὁ ἱστορικὸς σύνδεσμός της με τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἡ βεβαίωση τοῦ συνδέσμου αὐτοῦ με τὴν ἀναγωγή των κατὰ τόπους Εκκλησιῶν καὶ των Ἐπισκόπων στους Ἁγίους Ἀποστόλους αποτελοῦν τὰ ἐξωτερικὰ τεκμήρια της ἀποστολικῆς ιδιότητος καὶ διαδοχῆς. Τὸ ἠθικὸ δε αἶτημα της ἀποστολικότητος της Εκκλησίας εἶναι ἡ ὑποχρέωση για πιστότητα στην ἀποστολικὴ παράδοσή της, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει τὴν ταυτότητα καὶ ἐνότητα τοῦ ζώντος Σώματος. «Τοῦτο γὰρ τῶν Ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, τοῦτο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τὸ φρόνημα».

Αγωνιζόμενος ο Άγιος Φώτιος υπέρ «τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν...., τῆς ἀχράντου καὶ εἰλικρινοῦς λατρείας, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν μυστηρίων», στην εγκύκλιο επιστολή του, το 867 μ.Χ., που απευθυνόταν προς τους κατά Ανατολὰς Επισκόπους και Πατριάρχες, στρέφεται στην καταπολέμηση της αιρέσεως, «κατὰ πάσης αἵρέσεως», που αποτελεί την ενότητα και την ακεραιότητα της Ορθοδοξίας και συγχρόνως καλεῖ όλους να εἶναι ἀγρυπνοὶ ἐναντίων κάθε δυσέβειας. Ο Μέγας Φώτιος, γνωρίζοντας ὅτι κάθε ἐκτροπή ἀπὸ την ἀληθὴ πίστη ἔχει ὡς συνέπεια την ἐκπτώση ἀπὸ την πνευματικότητα, κατακρίνει «τὸ τῆς γνώμης ἡρρωσθηκὸς καὶ ἀστήρικτος» και καταδικάζει, ὡς «ἁμαρτίαν πρὸς θάνατον», κάθε ἐκτροπή ἀπὸ την Ορθοδοξία και την «τῶν παραδοθέντων ἀθέτησιν» ἢ «καταφρόνησιν» ἀπὸ ἐκείνους που «κατὰ τῶν ἰδίων ποιμένων ὑπερήφανον ἀναλαμβάνουν φρόνημα, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τοῦ κοινοῦ Ποιμένος καὶ Δεσπότης παρατείνουν τὴν ἀπόνοιαν». Επὶ της βάσεως αὐτῆς ἀντέκρουσε ὅχι μόνο τους εἰκονομάχους ἀλλὰ και τις παπικὲς αξιώσεις και το γερμανοφραγκικὸ δόγμα του filioque, το ὁποῖο διασαλεύει την κοινωνία των ἀγιοπνευματικῶν προϋποθέσεων και ἐνεργειῶν και δὲν ἔχει θέση μέσα στην κοινωνία του Σώματος της Εκκλησίας και της κοινότητος των ἀδελφῶν.

Γι' αὐτὸ και ἡ Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθε τον Ιούλιο ἢ Αύγουστο του 867 μ.Χ. στην Κωνσταντινούπολη, καθάισε τον Πάπα Νικόλαο γιὰ τις ἀντικανονικὲς του ἐνέργειες, ἐνῶ ἀποδοκίμασε τὴ διδασκαλία του filioque και τὰ ρωμαϊκὰ ἔθιμα. Μάλιστα ἡ εγκύκλιος επιστολή του ἱεροῦ Φωτίου γιὰ τὰ θέματα αὐτά, μετὰ τὴ συνοδικὴ κατοχύρωση του περιεχομένου της, κατέστη ἓνα σταθερὸ πλέον κριτήριον γιὰ τὴν ἀξιολόγηση των σχέσεων Ἀνατολῆς και Δύσεως.

Ἡ δολοφονία του αυτοκράτορα Μιχαήλ του Γ', στις 24 Σεπτεμβρίου 867 μ.Χ., ἀπὸ τον Βασίλειον Α' τον Μακεδόνα, συνοδεύτηκε και με κρίση στην Εκκλησία. Ο νέος αυτοκράτορας τάχθηκε ὑπὲρ της προσεγγίσεως Κωνσταντινουπόλεως και Ρώμης και ἀναζήτησε ἐρεῖσματα στος «Ιγνατιανούς». Ο ἱερός Φώτιος ὑπῆρξε τὸ θῦμα αὐτῆς της νέας πολιτικῆς σκοπιμότητος του αυτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἐκθρόνισε τον Ἅγιον Φώτιον και ἀποκατέστησε στον θρόνον τον Πατριάρχη Ἰγνάτιον, στις 23 Νοεμβρίου 867 μ.Χ. Ἡ Σύνοδος του ἔτους 869 μ.Χ., που συνήλθε στην Κωνσταντινούπολη, στο νὰ ὁ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀναθεμάτισε τον Ἅγιον Φώτιον, ὅσοι δὲ Ἐπίσκοποι χεירוτονήθηκαν ἀπὸ αὐτόν ἢ παρέμεναν πιστοὶ σὲ αὐτόν καθαιρέθηκαν και ὅσοι ἀπὸ τους μοναχοὺς ἢ λαϊκοὺς παρέμειναν ὁπαδοὶ του ἀφορίσθηκαν. Ο ἱερός Φώτιος καθ' ὅλη την διαδικασία και παρὰ τὴν προκλητικὴ στάση των ἀντιπροσώπων του Πάπα τήρησε σιγή, τους ὑπέδειξε νὰ μετανοήσουν και ἀρνήθηκε νὰ δεχθεῖ τὴν ἀντικανονικὴ ποινὴ. Στὴ συνέχεια ἐξορίστηκε και ὑποβλήθηκε σὲ ποικίλες και πολλαπλὲς στερήσεις και κακουχίες. Ἐπακολούθησε βέβαια ἡ συμφιλίωση των δύο Πατριαρχῶν, Φωτίου και Ἰγνατίου, ἀλλὰ ὁ θάνατος

του Ιγνατίου, στις 23 Οκτωβρίου του 877 μ.Χ., επέτρεψε την αποκατάσταση του ιερού Φωτίου στον πατριαρχικό θρόνο μέχρι το έτος 886 μ.Χ. κατά τον οποίο εξαναγκάστηκε σε παραίτηση από το διαδεχθέντα τον αυτοκράτορα Βασίλειο δευτερότοκο υιό του Λέοντα ΣΤ' τον Σοφό.

Ο Άγιος Φώτιος κοιμήθηκε οσίως το έτος 891 μ.Χ. όντας εξόριστος στην ιερά μονή των Αρμενιανών, όπως άλλοτε ο θείος και ιερός Χρυσόστομος στα Κόμανα του Πόντου. Το ιερό και πάντιμο σκήνωμα του Αγίου και Μεγάλου Φωτίου εναποτέθηκε στην λεγόμενη μονή της Ερημίας ή Ηρεμίας, που ήταν κοντά στην Χαλκηδόνα. Παλιότερα η Σύναξή του ετελείτο στο Προφητείο, δηλαδή στο ναό του Τιμίου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου, που βρισκόταν στη μονή της Ερημίας, ενώ τώρα τελείται στην ιερά πατριαρχική μονή της Αγίας Τριάδος στη νήσο Χάλκη, όπου ιδρύθηκε και η Θεολογική Σχολή της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Άπολυτίκιον

Ἦχος πλ. α΄. Τὸν συνάναρχον Λόγον.

Τῆς σοφίας ἐκφάντωρ λαμπρὸς γενόμενος, Ὁρθοδοξίας ἐδείχθης θεοπαγῆς προμαχών, τῶν Πατέρων καλλονὴ Φώτιε μέγιστε, οὐ γὰρ αἵρέσεων δεινῶν, στηλιτεύεις τὴν ὀφρύν, Ἐώας τὸ θεῖον σέλας, τῆς Ἐκκλησίας λαμπρότης, ἦν διατηρεῖ Πάτερ ἄσειστον. **Ἔτερον Ἀπολυτίκιον**

Ὡς τῶν ἀποστόλων ὁμότροπος καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων ἰκέτευε, Φώτιε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένη δωρίσασθαι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος.